

Діалог в Україні: можливості, параметри та виклики. Первинні результати першої спостережної місії.

Документ підготовлений mediatEUr на основі аналізу, проведеного під час Місії по оцінці ситуації у червні – липні 2014 року

Липень 2014 року

Конфіденційно, не для розповсюдження без попередньої згоди

Європейський форум з міжнародного посередництва та діалогу
Avenue Des Arts 24
Брюссель 1000 – Бельгія

Для отримання додаткової інформації просимо звертатися до Генерального
директора mediatEUr доктора Антье Геррберг
antje.herrberg@themediateur.eu, +32 2 23 000 15

Зміст

Історія питання	3
1. Вступ. Потреба у «діалогу» в Україні	4
1.1. Спроби проведення діалогу: триваючі та майбутні	4
1.2. Важливість визначення поняття «діалог»	6
2. Висновки першої спостережної місії	8
3. Можливі елементи діалогу	11
3.1. Визначення ролей акторів, залучених у майбутній діалог	14
4. Пріоритетні заходи у короткостроковій перспективі	15

Історія питання

З кінця 2013 року «mediatEUr» у партнерстві з Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД) в Україні та міжнародною неурядовою організацією з розбудови миру «Інтерпіс» працюють над здійсненням аналізу учасників конфлікту в Україні. Ця робота проводиться з метою отримання інформації про можливу конфігурацію, концепцію та вірогідність об'єднання зусиль на національному рівні для проведення діалогу, покликаною розв'язати як нагальні, так і більш системні проблеми, які проявилися під час нинішньої кризи в країні.

У червні 2014 року «Peacemexus Foundation» надала грант «mediatEUr» на здійснення оцінки ситуації, обговорення ідей діалогу з партнерами в Україні, а також підготовку та проведення двох спостережних місій у країні з огляду на подальше можливе більш тривале залучення до процесу діалогу.

Даний процес покликаний сприяти удосконаленню методів та концепцій проведення діалогу в умовах триваючої української кризи з тим, щоб, по можливості, підтримати та доповнити вже існуючі ініціативи з метою розробки подальшої довгострокової стратегії розбудови миру.

Проект «mediatEUr» спрямований на доповнення та підтримку існуючих ініціатив шляхом:

- вивчення існуючих на даний момент діалогових ініціатив та потреб щодо їхнього удосконалення;
- визначення передумов для успішного проведення діалогу відповідно до українських реалій та розробки низки концепцій діалогу, які можуть посилити існуючі на сьогоднішній день ініціативи;
- визначення заходів, які б могли посилити аспект «багатоканальності» існуючих діалогових ініціатив на національному рівні;
- визначення конкретних заходів, покликаних створити та інституалізувати діалогові ініціативи серед акторів на місцевому та національному рівнях;
- залучення зацікавлених сторін в Україні до обговорення результатів спостережної місії, проведення спільного аналізу конфлікту та розробки плану подальших дій для імплементації рекомендацій;
- обміну висновками із міжнародними зацікавленими сторонами, такими як ОБСЄ, ЄС, США і Росія, для подальшої спільної роботи.

Цей перший, проміжний, звіт базується на результатах першої спостережної місії, яка була проведена «mediatEUr» спільно з МЦПД та «Інтерпіс» у червні – липні 2014 року. Доповідь представляє первинні спостереження місії; можливі концепції діалогу та план їхнього проведення; перший варіант концепції діалогу, який може ініціювати відповідну дискусію в Україні; а також пріоритетні напрямки діяльності. Оскільки ці спостереження базуються на результатах лише первинного аналізу, вони потребують апробації та доопрацювання у ході наступних місій.

1. Вступ. Потреба у «діалогу» в Україні

Україна перебуває у глибокій політичній кризі. Вияв публічного невдоволення на Майдані, подальші події та відповідна ескалація насильства, а також розгортання геополітичної кризи у Східній Україні виявили глибокий поділ всередині країни. Наразі війна розгортається безпосередньо по сусідству з Європою. Питання полягає не тільки у тому, як врегулювати кризу, що розгортається поряд. Скоріше, воно полягає у тому, як шляхом термінової стабілізації поточної кризи вирішити застарілі структурні проблеми, які впливають на політичну, економічну та соціальну ситуації в країні, а також обумовлюють різне бачення її майбутнього розвитку. Це занепокоєння розділяють усі сторони, залучені до врегулювання ситуації.

Ситуація в Україні демонструє той факт, що у випадку високих ставок та ризиків, а також впливу геополітичних інтересів на спосіб, у який відбуваються чи не відбуваються зміни у країні, класичні ідеї про «неупередженість» чи можливі «треті сторони ззовні», які були б покликані зменшити градус напруги та сприяти обговоренню ситуації, не можуть бути повною мірою застосовані. Скоріше, національні та міжнародні актори, залучені у даний конфлікт, мають різні рівні інтересів, різну особисту зацікавленість та упередженість, порівняльні переваги та обмеження, що впливають на пошук шляхів вирішення проблеми. Тому усі мирні зусилля мають відображати та враховувати усі ці фактори.

Коли ставки у конфлікті високі, для усіх залучених сторін дуже важливо розглядати якомога більше потенційно виграшних варіантів – навіть у тому випадку, коли вони ризикують нівелювати один одного. Як наслідок, варіанти врегулювання кризи будуть настільки різноманітними, а інколи суперечливими, як і сам конфлікт: одні і ті ж самі актори можуть бути паралельно залучені до політичних реформ, військових операцій, переговорів з припинення вогню, міжнародної дипломатії, встановлення режиму санкцій, а також фінансування мирних ініціатив.

1.1. Спроби проведення діалогу: триваючі та майбутні

Наразі тривають політичні переговори та ініціативи високого рівня, запропоновані ЄС, США, Росією, державами-членами ЄС та ОБСЄ. Ініціативи щодо «діалогу» (який ще може називатися «Національним діалогом», «Круглим столом на високому рівні» чи «Загальними зборами») все частіше розглядаються як частина цих міжнародних зусиль. Ці діалогові ініціативи стали невід'ємною частиною політики міжнародної спільноти щодо ситуації в Україні. У цьому процесі ОБСЄ відіграє особливу роль, яка вперше була озвучена Послом Хідо Бішчевічем та представлена Постійній раді ОБСЄ у квітні; пізніше вона була підкріплена призначенням Вольфганга Ішингера спів-модератором наступних круглих столів¹ та подальшим призначенням Хайді Таліавіні для супроводження переговорів щодо припинення вогню між представниками українського Уряду, Росією та сепаратистами зі Сходу².

¹ Наприклад, запропоновані Президентом Швейцарії Дідьє Буркхальтером на засіданні міністрів закордонних справ ЄС у травні 2014 року у документі «Дорожня карта конкретних кроків: ОБСЄ як інклюзивна платформа та незаангажований актор, покликаний стабілізувати ситуацію в Україні», див. <https://www.news.admin.ch/message/index.html?lang=de&msg-id=52916>

² <http://www.osce.org/cio/119608>

Деякі українські актори поспішили привласнити ініціативу проведення круглого столу, в той час як інші налаштовані скептично або ж взагалі були виключені з процесу³. Попередні пілотні заходи з діалогу наразилися на неминучі камені спотикання, зокрема наявність передумов для участі, невключення найбільш спірних зацікавлених сторін (особливо зі Сходу), а також (реальна або уявна) відсутність чіткого бачення і планування подальшого перебігу процесу. Такі виклики у разі невірної оцінки або ігнорування істотно зменшують шанси на успіх будь-яких зусиль, направлених на пошук діалогу. Більше того, багато з тих, з ким зустрічалася наша команда під час спостережної місії, незалежно від того, чи були вони залучені до зустрічей, чи ні, недооцінювали важливість цих викликів. Тому, як наслідок, питання, що таке «Національний Діалог», є дійсно актуальним для України.

Такі поспішні дії можуть стати на заваді майбутнім діалоговим зусиллям, що виявиться у так званій «втомі від діалогу», в результаті чого учасникам набридне брати участь у форматах чи ініціативах, які вони не вважають ефективними або такими, що не дають відповідей на запитання, що їх цікавлять.

Немає значення, яким є вихід із поточної політичної ситуації – або яким він буде в майбутньому – все одно повинен відбуватися політичний перехід до дієвої демократії. Щоб це сталося, суспільні групи, які були вилучені, повинні бути залучені до широкої дискусії щодо реформ. Найкраще це можна зробити через всеосяжний діалог. Щоб зробити такий діалог можливим та отримати його підтримку, необхідно здійснити серйозно підготовчу роботу. При цьому мають бути враховані три ключових аспекти:

1. Спочатку необхідно продовжувати **підтримувати вже існуючі ініціативи щодо врегулювання кризи**, які спираються на поточну оцінку ситуації, з тим, щоб надати пропозиції щодо удосконалення їхніх методів. Це має бути зроблено своєчасно, оскільки ситуація змінюється щоденно і цей варіант підтримки процесу потребує реакції в «реальному часі».

2. З точки зору довгострокової перспективи поточний головний фокус на переговорах на вищому рівні має бути доповнений та підкріплений **системною роботою щодо діалогу на інших рівнях з тим, щоб розбудувати та інституціоналізувати більш довгострокову діалогову спроможність в країні**. Щоб це сталося, офіційні переговори мають бути доповнені додатковими, незалежними та неупередженими процесами на інших рівнях, бажано за участі представників громадянського суспільства як на масовій основі, так і на рівні інтелігенції.

3. Нами також помічено, що слово «діалог» використовується в Україні для позначення різноманітних практик, іноді разових подій або переговорів, але однозначно ситуативних заходів. **Підходи, методи, практика та цілі діалогу потребують чіткого визначення**. Тому, перш ніж перейти до представлення результатів спостереженої місії, в наступних розділах ми представимо виклад нашого розуміння поняття «діалог», що використовується у даному документі.

---

³ Для прикладу див. статтю «Переговори за круглим столом напередодні президентських виборів», Deutsche Welle, 21 травня 2014 року, <http://www.dw.de/round-table-talks-in-ukraine-as-presidential-polls-near/a-17652456>

1.2. Важливість визначення поняття «діалог»

Під поняттям «діалог» мається на увазі метод, процес або спосіб комунікації⁴. Хоча ці визначення дещо відрізняються між собою, їм притаманні спільні характеристики: структура, процес комунікації, розуміння і налагодження відносин. Найчастіше поняття «діалог» описують як процес, який включає в себе:

- прагнення досягти змін в умонастроях та ставленні учасників до специфічних питань та їхніх партнерів по діалогу. Даний підхід ґрунтується на переконанні, що відкритий обмін новими ідеями може сприяти трансформації стереотипів людини, навіть глибоко вкорінених;
- структурована комунікація серед учасників, що переважно здійснюється через організовані групові зустрічі⁵;
- акцент на обміні та повазі до різних поглядів сторін, а також спільне вивчення проблеми без обов'язкового вирішення конкретного спірного питання (при тому, що останнє може бути результатом діалогу);
- заохочення до слухання та розвиток особливих методів слухання співрозмовника, а також розбудова конструктивних відносин та довіри серед учасників з метою виявлення та подолання когнітивних упереджень, зокрема вибіркового сприйняття, реактивного знецінювання або понаднормової самовпевненості по відношенню до іншої сторони.

Діалог часто контрастує з іншими формами комунікації та способами врегулювання суперечок, наприклад такими:

- **Переговори** – комунікаційний процес між сторонами, покликаний досягти згоди щодо питання або кількох питань, що є проблемними для обох сторін.
- **Посередництво** – переговори двох сторін, до яких залучається прийнятна для них третя сторона, що допомагає їм структурувати процес і прийти до взаємоприйнятної згоди;
- **Дебати** – обмін полемікою між супротивниками на визначену тему з метою доведення правоти своєї позиції, а також переконання іншої сторони та спостерігачів в перевагах цієї позиції для того, щоб «виграти» суперечку.

«Діалог» іноді розглядається як передумова переговорів або посередництва між сторонами конфлікту. Він покликаний закласти основу або забезпечити альтернативний комунікаційний майданчик у випадку, коли вирішення суперечки можна відкласти на перспективу, натомість продемонструвавши волю до переговорів.

---

⁴ Для прикладу дивіться роботу Мішель Маєз «Діалог поза межами керованості», 2003 (Maiese, Michelle (2003). 'Dialogue' in Beyond Intractability). Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Information Consortium, University of Colorado, Boulder ; or Kaufmann, Edy (2005). «Процеси, основані на діалозі: засіб для розбудови миру» у People Building Peace II. Eds. Paul van Tongeren, Malin Brenk, MarteHellema, and Juliette Verhoeven. Lynne Rienner Publishers.

⁵ Ropers, Norbert (2004). 'Від вирішення до трансформації: роль діалогових проєктів' (From Resolution to Transformation: the Role of Dialogue Projects) in Berghof Handbook for Conflict Transformation, p.5. Eds. Beatrix Austin, Martina Fischer and Hans-Joachim Giessmann. Berghof Foundation.

Діалоги часто розглядаються як більш неформальні засоби комунікації у порівнянні з переговорами та посередництвом. Це не обов'язково завжди саме так, однак, діалоги можуть самостійно виступати способом вирішення конфліктів⁶.

Діалог може реалізовуватися на двох рівнях:

- **Мікро-рівень:** діалог відбувається на індивідуальному рівні, рівні «від людини до людини»; при цьому відбувається робота з динамікою діалогового процесу.
- **Макро-рівень:** робота відбувається з ширшими та більш системними цілями (наприклад, діалоги з обговорення політики чи політичної конкуренції), а також їхніми кумулятивними ефектами та впливами; при цьому діалог може виступати частиною більш широких проєктів і програм з розбудови миру.

Ми відрізняємо діалог як «метод» (що включає підходи, інструменти і методи, які застосовуються для заохочення сторін до діалогу) та діалог як «процес», що є ширшим поняттям або послідовністю заходів.

Діалог також може бути «діалогом з питань політики» серед зацікавлених сторін з метою розробки тієї чи іншої реформи. Крім того, це може бути наразі надзвичайно популярний «національний діалог», який покликаний сприяти обговоренню майбутнього якоїсь країни, що знаходиться на перехідному етапі. Національний діалог передбачає залучення широких кіл громадськості, як це, наприклад, було під час проведення Єменського національного діалогу в регіоні Магрибу та Близького Сходу.

Наразі в міжнародному співтоваристві намітилася схильність до використання Національного діалогу як панацеї від проблем, притаманних тій чи іншій державі, або процесові розбудови демократії⁷. Як і в будь-якому діалоговому процесі тут відсутній готовий рецепт, що може змусити Національний діалог бути дієвим чи недієвим, натомість його успіх залежить від визначеної мети і завдань. При цьому вирішального значення для Національного діалогу має низка передумов:

- ✓ зобов'язання уряду та парламенту країни щодо проведення Національного діалогу, а також щодо прийняття та імплементації його результатів;
- ✓ розробка чіткої архітектури діалогу, що включатиме концепцію та план;
- ✓ спроможність та достатні фінансові ресурси для організації, управління, проведення та супроводу такого Національного діалогу протягом усього періоду;
- ✓ готовність зацікавлених сторін брати участь у такому Національному діалозі.

За нашими спостереженнями в Україні ці умови ще не визріли. Таким чином, перші кроки, які мають бути зроблені з метою проведення успішного Національного діалогу в Україні, це визначення його напрямку та розбудова довіри між його учасниками.

---

⁶ Див. Kaufmann, Edy (2005). «Процеси, основані на діалозі: засіб для розбудови миру» (Dialogue-based Processes: A Vehicle for Peacebuilding) у People Building Peace II. Eds. Paul van Tongeren, Malin Brenk, Marte Hellema, and Juliette Verhoeven. Lynne Rienner Publishers.

⁷ Для огляду питання див. наприклад Katia Papagianni (без дати) «Процес Національного діалогу під час політичних змін» (National Dialogue Processes in Political Transitions), Civil Society Dialogue Network Discussion Paper No.3 (Brussels, Belgium: European Peacebuilding Liaison Office (EPLO)).

2. Висновки першої спостережної місії

Замість представлення детального звіту про зустрічі, що відбулися у ході спостережної місії, ми пропонуємо кілька первинних висновків, які можуть сприяти розбудові майбутнього діалогу. Вони представлені тут у довільному порядку:

> Існує переконання, що ініціатива на вищому політичному рівні щодо діалогу провалилася, у той час як потреба у діалозі є нагальною. Всі, хто включений у мирний процес, спостерігали за зусиллями ОБСЄ та Уряду на цьому напрямку та в цілому погоджуються, що «це мало б бути зроблено краще і робити краще треба починати вже зараз». Не було визначено, що таке «діалог», як працює цей інструмент, що має бути досягнуто через цей систематичний процес. Хоча було висловлено запит на розробку системного підходу та рекомендацій щодо структури діалогу, українська сторона декларує бажання самостійно відігравати провідну роль у діалоговому процесі.

> Відсутність спільного бачення минулого країни та триваючого конфлікту (конфліктів). Серед місцевих та іноземних співрозмовників, з якими ми зустрічалися, існує загальне переконання у відсутності єдиної інтерпретації причин конфлікту та його протікання, які б могли бути використані в поточних та майбутніх мирних ініціативах. Зусилля, спрямовані на створення єдиної інтерпретації причин конфлікту, не обов'язково приводять до спільного розуміння їх сторонами, але це те, з чого необхідно починати. Водночас існує потреба у створенні майданчику, де будуть обговорюватися всі спірні питання і де будуть представлені різні погляди на події.

> Зусилля, спрямовані на врегулювання триваючого конфлікту, необхідно доповнити довготерміновою діалоговою стратегією та культурою, які б охоплювали ширші прошарки соціуму. Наразі існує гостра потреба у врегулюванні збройного протистояння та запровадженні режиму припинення вогню. Але це не єдина потреба. Не менш важливим кроком має стати ініціювання довготривалих діалогових форумів, які доповнювали б вищезгадані зусилля щодо врегулювання конфлікту.

> «Схід та Захід» – це не єдиний поділ, що впливає на розвиток країни. Триваюча військова конфронтація між українським урядом та сепаратистами на Сході країни була у центрі уваги більшості співрозмовників. Перебіг протистояння буде впливати на формування діалогового процесу та його заходів. Багато співрозмовників висловлювали переконання, що «спочатку необхідно завершити триваючу Анти-терористичну операцію, а потім ми зможемо думати про діалог». В той же самий час ті, хто борються «в центрі» за демократизацію та реформи (це, скоріше за все, представники громадських рухів, породжених «Майданом»), відчують, що їхні зусилля не сприймаються в інших частинах країни. Ці соціальні лінії поділу відображаються не тільки у відносинах між Сходом та Заходом, але і у відносинах між іншими частинами країни, включаючи Північ та Південь. Для підготовки майбутнього діалогу критично важливим є провести детальний аналіз згаданих розбіжностей у поглядах у різних регіонах країни.

> **Хто повинен брати участь в майбутніх діалогах є ключовим питанням і розглядається багатьма як перепона.** На декількох зустрічах у Києві ми чули твердження на зразок того, що «на Сході немає з ким говорити». Визнання представників протилежних поглядів як перспективних співрозмовників та можливих партнерів по діалогу насправді є однією з ключових передумов, щоб такий діалог відбувся. Питання про те, хто повинен брати участь і як забезпечити представництво різних зацікавлених сторін, залишається не єдиним, яке потребує відповіді на центральному рівні. Скоріше за все, пошук відповіді на це питання має стати частиною загального діалогового процесу та відбуватися під час локальних обговорень. Таким чином буде знайдена формула, яка дозволить висунути учасників для участі у діалозі, які б були легітимними, а їхня участь доцільною. Цей процес може відбуватися по-різному у різних регіонах.

> **Питання про те, «хто повинен скликати» діалог, є спірним і, можливо, має бути сформульоване по-іншому.** Деякі співрозмовники віддають перевагу у цьому питанні міжнародному координатору над національним. Вони також висловили занепокоєння, що ОБСЄ через поточні проблеми не може стати таким майданчиком для об'єктивного форуму. При цьому співрозмовники називали ООН як актора, що може скликати Національний діалог. Для багатьох співрозмовників було важливим, щоб діалог ґрунтувався на національній основі, в той час, як деякі висловлювали занепокоєння, що, якщо діалог скликатиме Уряд, то деякі ключові учасники можуть відмовитися брати в ньому участь. Для збільшення шансів досягти успішного результату необхідно зібрати за одним столом якнайбільше зацікавлених сторін, зокрема представників найбільш значимих соціальних, економічних, політичних та економічних груп. Чітке визначення ролей кожного учасника у процесі також може допомогти дати відповідь на складне запитання про те, хто має скликати діалог (дивіться також розділ 3.1. і Таблицю 1).

> **Існує спроможність і готовність до діалогу на різних рівнях, в той час як реалізація цієї ідеї не виходить за рамки локального рівня та залишається ситуативною.** Багато з тих, з ким ми зустрічалися, та хто занурені у динаміку конфлікту на локальному рівні, наводили багатообіцяючі приклади локальних діалогів, покликаних вирішити нагальні задачі конкретних громад, наприклад доступ гуманітарної допомоги. Ми чули про такі приклади як у рамках моніторингової роботи ОБСЄ, так і у контексті зусиль українських спеціалістів з розбудови миру, які ініціювали пілотні діалогові заходи в деяких регіонах (деякі з них є членами Чорноморської мережі з розбудови миру). У таких ініціатив відсутня всеохоплююча стратегія на перспективу, а також їм бракує логістичної та методологічної підтримки. Однак вони повинні бути враховані у подальшій роботі щодо розбудови діалогу. В той самий час досвід Кримського політичного діалогу ілюструє складнощі проведення діалогів під час кризи та перетворення їх у превентивний фактор для деескалації конфлікту⁸.

> **Перевага ітераційного методу (шляхом поступового наближення) проектування діалогу перед розробкою єдиного проекту на початковому етапі.** Лише незначна кількість робіт, присвячених проектуванню та управлінню Національним діалогом, притримується погляду, що це є процес, який розробляється один раз на початковому етапі перед запуском проекту. Ми переконані, що в такому складному та багатошаровому конфлікті, як в Україні, такий лінійний підхід (проблема > проект > вирішення) не може бути доречним чи реалістичним. Скоріше, для досягнення якихось результатів у довготривалій перспективі, буде доцільним використання ітераційного методу, що передбачає проведення пілотних заходів, вивчення ситуації під час

---

⁸ Для додаткової інформації див. <http://cpd.crimea.ua/en/o-proekte-krymskij-politicheskij-dialog>

самого процесу, зміну підходів та поступову розробку проекту діалогу. Даний метод дозволяє підвести до ситуації, коли діалог стане своєчасним на національному рівні⁹. Для реалізації такого підходу обов'язковим є потужний менеджмент та координація процесу.

> Необхідність врахувати велику кількість «українських діалогів» перш ніж перейти до консолідації одного «Національного діалогу». Усі, з ким ми спілкувалися під час спостережної місії, підтвердили необхідність діалогу. Але не тільки це. Вони також навели багаточисельні інші випадки, які потребують проведення діалогу на різних рівнях та між різними громадами як із політичних, так і соціальних, економічних та культурних питань. На даний момент загальна карта діалогових потреб, яка б демонструвала хто і чого потребує, відсутня. Насправді, її створення не є потребою першої необхідності. Натомість створення мережі або мозаїки «українських діалогів» може найкращим чином стати першим кроком, який закладе підвалини конструктивного управління конфліктом та більш довгострокової трансформації. Це дозволить розпочати побудову альтернативних форумів, під час яких разом збиратимуться різноманітні групи, щоб «усвідомити», що діалог є не тільки можливим, а й ефективним. Таке усвідомлення під час окремих, але системних заходів може сприяти розробці всеохоплюючого Національного діалогу, який може бути проведений, коли настане для цього час.

> Не слід недооцінювати роль різноманітних гравців, зокрема олігархів та інших осіб, які потенційно виступають проти такого процесу. Їхній вплив та потенційна участь мають бути ретельно керовані. Загальновизнаним є факт, що залучення до діалогу різних зацікавлених сторін (створення інклюзивного процесу) впливає на його результати та спроможність функціонування. Результати наших обговорень чітко підтверджують, що, з однієї сторони, викликом стане включення конструктивним шляхом впливових та дієвих акторів, а, з іншої сторони, включення голосів, які заслуговують на те, щоб бути почутими, але витісняються з процесу. Це, звичайно, тягне за собою потребу у проведенні постійного аналізу зацікавлених сторін як інтегральної частини Національного діалогу.

> Будь-який діалог на національному рівні має адекватно відображати геополітичні причини кризи в Україні, одночасно надаючи пріоритет українським учасникам та проблемам. Більшість співрозмовників погодилися, що «чисто українські» підходи до діалогу будуть обмеженими через геополітичний вимір конфлікту та залучення в нього зовнішніх акторів, передусім Росії. У той самий час українській стороні необхідно надати пріоритет під час розробки концепції діалогу, його проведенні та залученні учасників. Яким чином цей зовнішній вимір може бути найкраще взятий до уваги – є завданням для вирішення під час розробки концепції діалогу, наприклад, у ній може бути другий рівень діалогу на міжнародному рівні, який би проводився українським Урядом та був пов'язаним з Національним діалогом. Цей рівень не повинен мати можливість впливати на те, що і як обговорюється на національному рівні. «Національна політика для Діалогу», яка передбачається та просувається Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД), могла б встановити такі принципи.

---

⁹ Дана ідея є викладом підходу «злостивих проблем». Див. роботу Джефа Конкліна «Злостиві проблеми та соціальна комплексність», 2008 (Jeff Conklin (2008) "Wicked Problems and Social Complexity", CogNexus Institute).

3. Можливі елементи діалогу

За результатами першої місії було запропоновано декілька ключових підходів, які мають бути підтверджені під час майбутнього діалогу. Деталізовані принципи та елементи потребуватимуть спільного погодження перед початком розробки концепції діалогу. Серед них можуть бути такі:

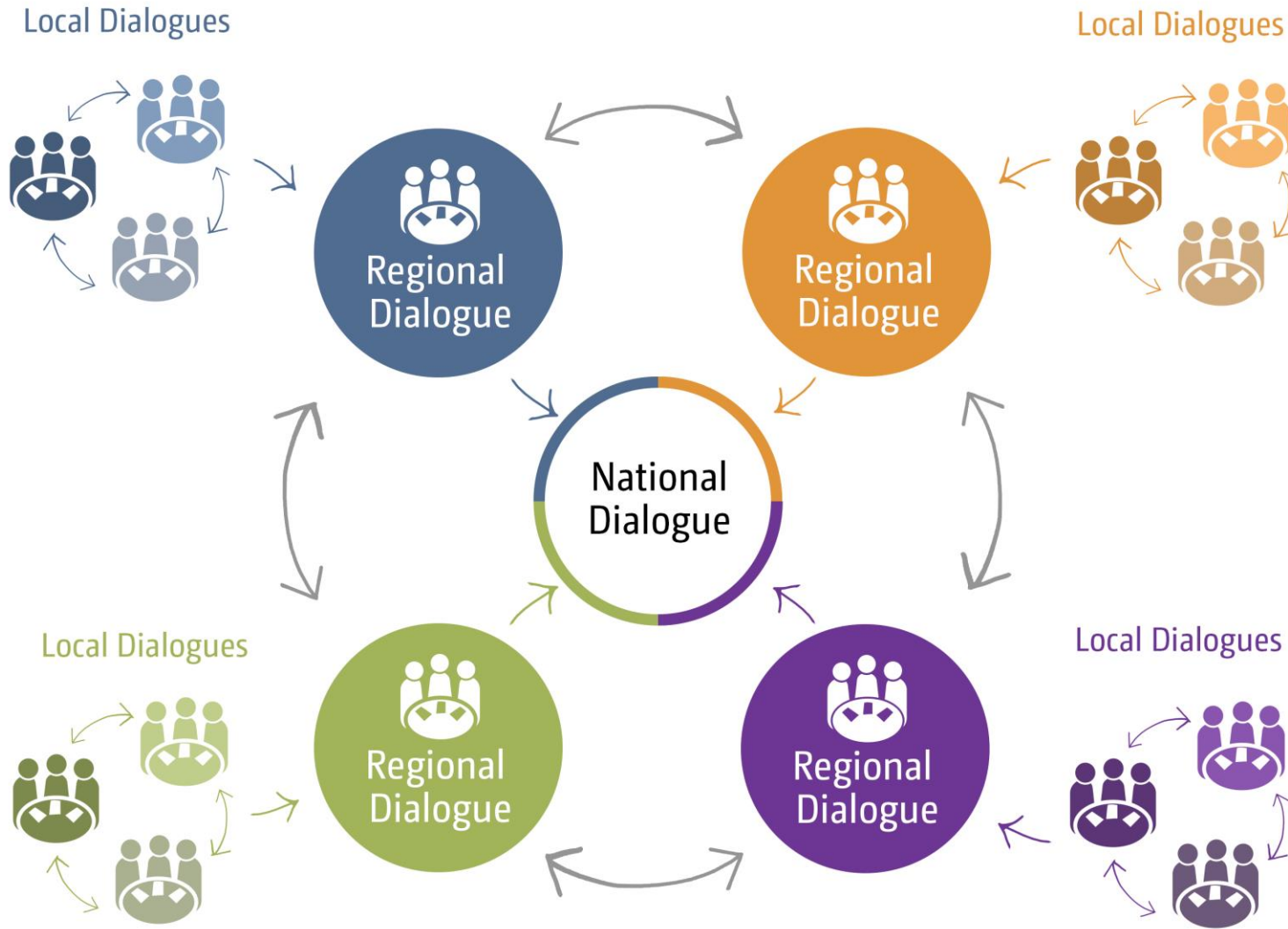
- будь-який діалог розробляється та керується українськими акторами за підтримки третьої зовнішньої сторони (проведення експертизи, моніторингу, оцінка спроможності побудови діалогу і т. д.);
- діалог потребує проведення довготермінових реформ та побудови відносин. В той самий час існує потреба пов'язати таку довготривалу роботу з терміновою потребою у кризисному менеджменті (наприклад, переговори щодо припинення вогню в конкретній місцевості). Діалог також має вести до конкретних дій з тим, щоб продемонструвати учасникам переваги участі у даному процесі. Ці три компоненти мають лягти в основу концепції діалогу (дивіться діаграму 1);
- діалог може проводитися не тільки на центральному рівні, але й на локальному, міжрегіональному чи внутрішньо-регіональному рівнях (дивіться діаграму 2);
- спільно погоджений перелік «принципів» діалогу, які можуть бути застосовані в різних регіонах та для різних потреб, наприклад, у формі «франшизи на діалог», яка може використовуватися різноманітними групами або керівниками груп у різних регіонах, а тому може поширюватися швидше, ніж ініціатива на центральному рівні;
- з метою збереження системності кожен регіональний діалог має включати в себе одні і ті ж компоненти та використовувати одні й ті ж методи, адаптовані до спроможностей та потреб кожного випадку. Цей процес може складатися з декількох етапів. Перша фаза даного процесу може включати такі етапи:
  - 1) визначення **місцевого «ініціатора»** діалогу, який має діяти як директор локального секретаріату, координатор і т. п.;
  - 2) визначення **локальної спільноти або збірної групи** для проведення діалогу (неурядової організації, громадської ініціативи і т. п.);
  - 3) повна документація та стратегія поширення для громадських зустрічей, а також **чіткі правила конфіденційності** для зустрічей «не під запис»;
  - 4) **погоджений метод відбору ключових учасників**, зокрема таких, як спікери під час регіональних та національних форумів.

При цьому створюється **централізований «секретаріат»**, який може підтримувати діалоги практично і технічно (наприклад, шляхом розповсюдження інформації або делегування експертів для обговорення окремих обговорюваних тем, зокрема таких, як самовизначення згідно міжнародного права), документувати їх та робити висновки за результатами кожної ініціативи.

Діаграма 1 – Взаємозв'язок діалогів та функцій

Діаграма 2 – Діалогові рівні та зв'язки між ними

© 2014 mediateUr

3.1. Визначення ролей акторів, залучених у майбутній діалог

Таке широкомасштабне починання, як Національний діалог, вимагає не тільки ретельної розробки концепції, але й визначення різноманітних «внутрішніх» та «зовнішніх» ролей, які мають бути виконані для сприяння реалізації діалогу¹⁰. Насправді, чим більше акторів залучені до його реалізації, тим більше прихильників у діалогі. Тому визначення різноманітних ролей має відбуватися на початку процесу та корегуватися на наступних етапах (у разі необхідності якихось змін). Крім того, має бути досягнути консенсус щодо їх виконання:

Таблиця 1 – Можливі ролі в майбутніх діалогах

«Дарувач мандату» (національний рівень, наприклад Уряд або Парламент)

Група «лідерів діалогу» – адвокація та просування (національний рівень)
Координатор(и) (місцевий та національний рівні)

Приймаюча сторона(и) (місцевий та національний рівні)

Спостерігачі, контролери (місцевий, національний та міжнародний рівні)

Секретаріат (національний рівень)

Логістична підтримка (місцевий, національний рівні)

Технічна підтримка (національний, міжнародний рівні)

Дослідники, документалісти(місцевий, національний рівні)

Донори (національний, міжнародний рівні)

---

¹⁰ Для прикладу дивіться роботу Бетті Пруїтт та Філіпа Томаса «Демократичні діалоги: довідник для учасників» (Bettye Pruitt and Philip Tomas (2007) “Democratic Dialogues: a Handbook for Practitioners” (International IDEA et al.)

4. Пріоритетні заходи у короткостроковій перспективі

Проведення другої оціночної місії планується на середину вересня. Її завданням стане протестувати, оцінити чи переглянути початкові спостереження. В той же час команда місії визначила декілька заходів, які можуть бути реалізовані під час наступних місій для підтримки динаміки процесу у близькому майбутньому:

1. Провести тренінгові семінари з питань діалогу, розробки Національного діалогу та фасилітації для груп потенційних «лідерів українського діалогу». Метою такого семінару або серії семінарів має стати отримання систематизованої інформації з практики діалогу та Національного діалогу. Додатковою метою буде посилення спроможності серед деяких потенційних українських лідерів, які могли б зіграти важливу роль у питанні консолідації країни.
2. Важливим буде разом з МЦПД визначити групу «лідерів діалогу», які об'єднали б різні соціальні групи та регіони зобов'язаннями побудувати майданчик для розбудови довготермінових відносин та проведення реформ.
3. Продовжити зусилля щодо просування в Уряді та Парламенті ідеї, спрямованої на формування Національної політики для діалогу.
4. Розробити «прототипи та опції» діалогу. Розпочати тестування різних концепцій діалогу з різними групами для подальшого їхнього корегування.
5. Організувати брифінг у кінці вересня спільно з ОБСЄ у Києві та Відні для представлення висновків за підзвітний період та проведення невеликого експертного круглого столу на кшталт того, що відбувся у Відні наприкінці квітня.

© Європейський форум з міжнародного посередництва та діалогу mediatEUr, 2014

Всі права захищені. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворна, збережена у пошуковій системі або переслана будь-якими електронними, механічними, фотокопіювальними, записуючи чи іншими засобами без посилання на власника інформації.

mediatEUr в Брюсселі: Avenue des Arts, 24, 10-й поверх, поштова скринька №8

B-1000, Брюссель, Бельгія, Телефон: + 32 2 230 00 15

E-Mail: info@themediateur.eu

www.themediateur.eu